

Teemu Kaskela & Antti Vapaavuori

Päihdekuntoutus vankilassa asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta

Esityksen rakenne

1. Vankiloiden päihdekuntoutuksen historia Suomessa
2. Päihdekuntoutus vankiloissa ohjaajien ja osallistujien näkökulmasta
3. Korvaushoito vankiloissa asiakkaan näkökulmasta
4. Johtopäätöksiä ja keskustelua

“Prison-based Drug Treatment in the Nordic Countries: Control and Rehabilitation in Welfare State Institutions

(I) Historia/poliittinen kehys 1970-2010 (Tourunen, Weckroth & Kaskela)

- Päihdekuntoutusohjelmat osana kansallista huume politiikkaa ja vankeinhoidon päihdestrategiaa.
- Viralliset dokumentit, tutkimukset ja avainhenkilöiden haastattelut.
- Historiallinen analyysi

(II) Institutionaalinen kehys ja (III) osallistujien kokemukset (Tourunen & Kaskela)

- Kolmen eri päihdekuntoutusohjelman toteutus kolmessa eri vankilassa.
- Osallistuvien vankien (n=22), päihdeohjaajien (n=19) ja muun henkilökunnan (n=6) haastattelut.
- Ohjelmien osallistuva havainnointi (Yhteensä 120 tuntia vankiloissa).
- Projektin yhteinen puolistrukturoitu haastattelurunko.
- Nauhoitus ja litterointi.
- Koodauksessa yhteinen koodipuu, joka kasvoi erilaiseksi maakohtaisesti analyysin aikana.

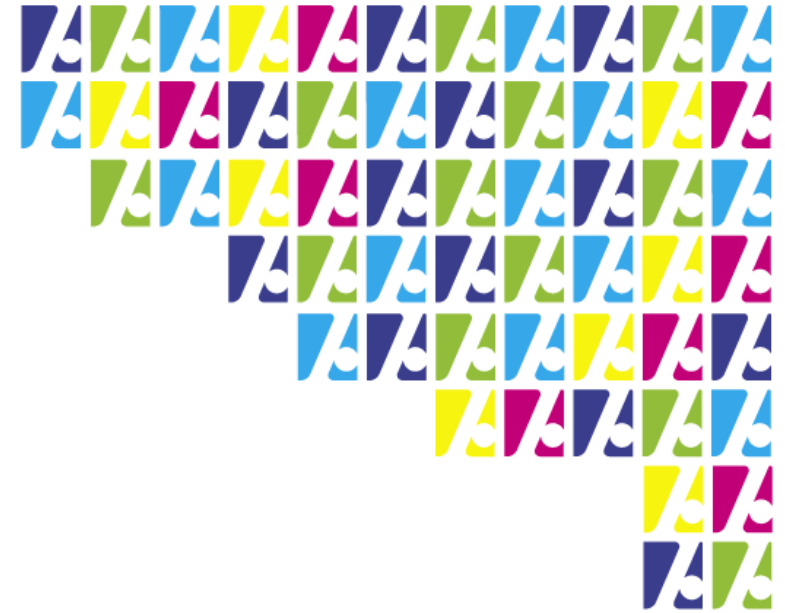
Penologinen heiluri, uusklassinen teoria ja hoitoidologia

Penologinen heiluri*

	Uusklassinen teoria	Hoitoidologia
Rankaisemisen oikeutus	Yleisestävyys	Erytisestävyys
Rankaisemisen arviointipohja	Rikollinen teko	Rikollinen rikoksentekijä
Rankaisemisen päämäärä	Yhteiskunta / Lain noudattaminen	Yksilön parantaminen / eristäminen
Kokonaistavoite	Rikollisuuden säätely yhteiskunnassa	

* Laine, Matti 2011: Rankaisu ja kuntoutus. Kirjassa: Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Ed. Lavikkala, Raino & Linderborg, Henrik. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Acta Poenologica 2/2011. Tampere.

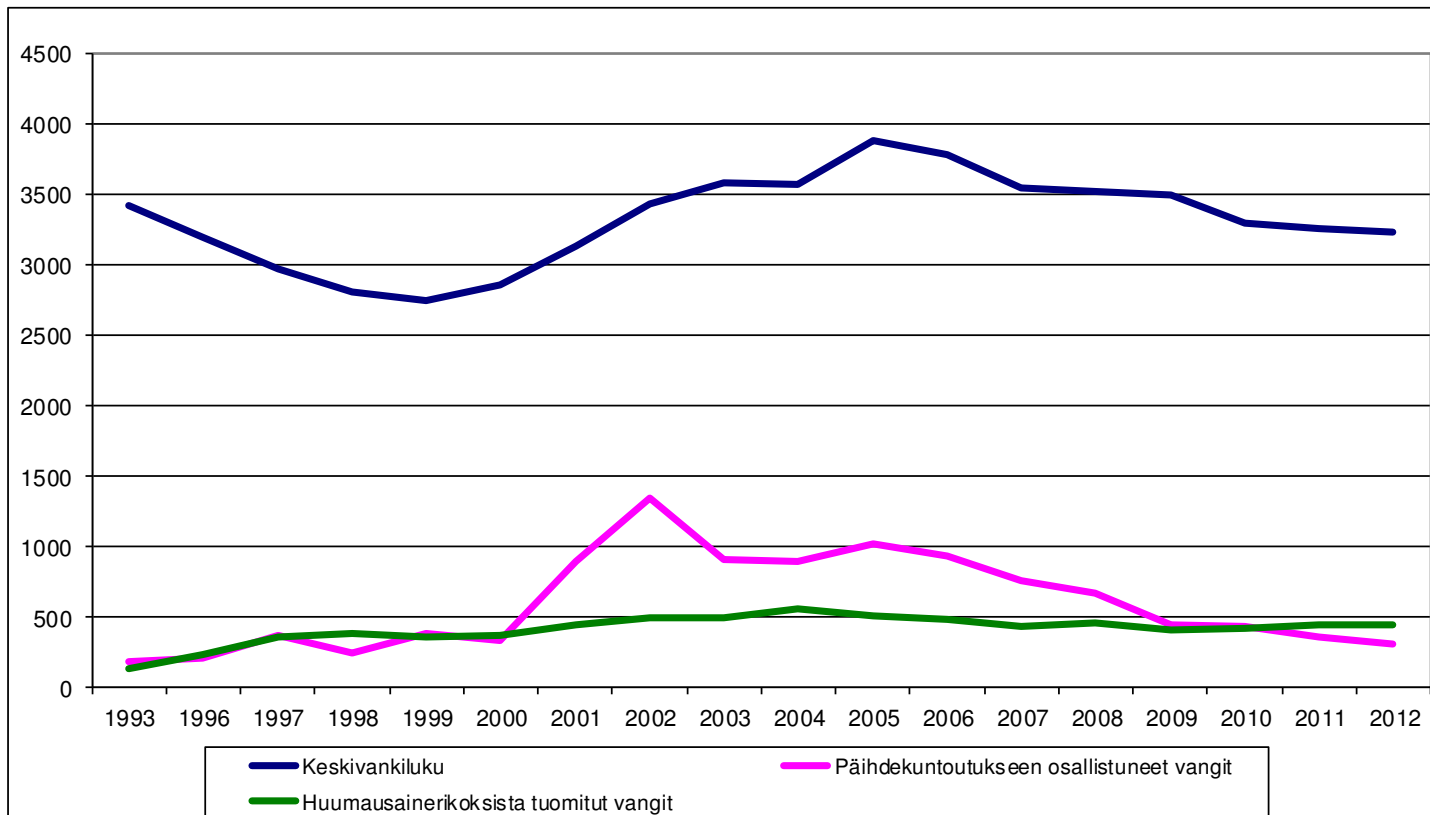

Vankiloiden päihdekuntoutuksen historia Suomessa

Vankien terveystutkimukset: Vankien päihderiippuvuus 1985, 1992, 2006

Vuosi	N	Alkoholiriippuvuus % (elämänaikaisena)	Huumeriippuvuus % (elämänaikaisena)
1985	1099	43	6
1992	325	60	12
2006	610	68-70	62-64

Vankeja keskimäärin päivässä, päihdekuntoutusohjelmiin osallistuvien määrä vuosittain ja huumausainerikoksesta tuomittujen (päärikos) vankien määrä 1993-2012

Vankiloiden päihdekuntoutuksen vaiheet Suomessa

Aika ennen päihdeohjelmia (-1985)

- AA, yksilötyö

Ensimmäiset päihdeohjelmakokeilut (1986-1994)

- Kerava, vankisairaala

Aktiivisen kehittämisen kausi (1995-2001)

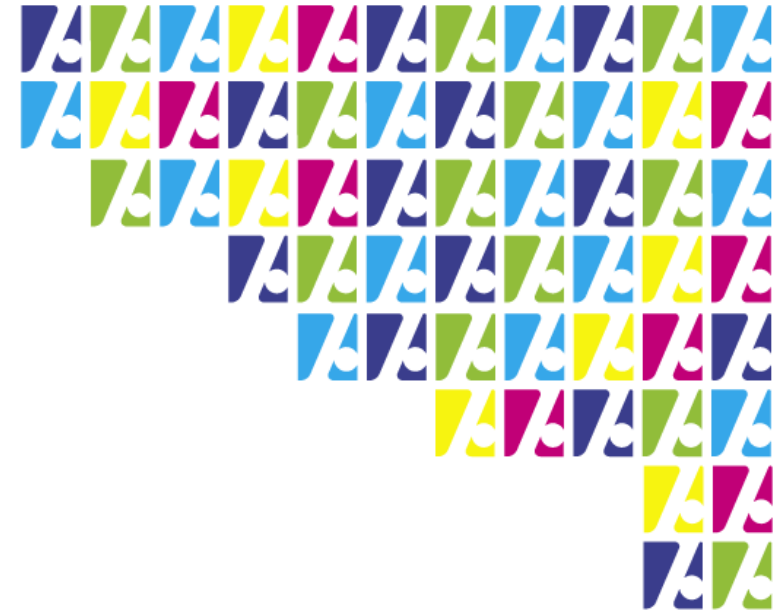
- ”Huppu silmiltä”, VP-projekti, ”what works”

Ohjelmatyön kausi (2002-)

- Hyväksymismenettely (2002)
- Ohjelmatoiminnan ohjausryhmä (2009)

Vapautuminen ja päihdekuntoutus - historia

- Täytäntöönpanon tavoite on sijoittuminen yhteiskuntaan.
- OAIII (Kerava): Tavoitteena oli valmentaa nuoria vankeuden jälkeiseen vapauteen palaamiseen, vahvistaa heidän kykyään ottaa vastuuta käyttäytymisestään ja elämästään.
- Koski-Jännes, 1995: Hoidon ja tuen jatkuvuuteen myös vankeuden jälkeen tuli kiinnittää huomiota.
- Painopiste siirtynyt viime vuosina vankilan takaovelle?

Päihdekuntoutus vankiloissa ohjaajien ja osallistujien näkökulmasta

Kuntoutus vankiloissa ohjaajan näkökulmasta

- Roolina antaa vangeille mahdollisuus
-> Auttaa vankeja työskentelemään ongelmansa kanssa ohjelman puitteissa.
-> Auttaa vankeja löytämään muutos elämässä – vankeusaikana ja vapautumisen jälkeen.
- Haastatelluilla ohjaajilla suhteellisen yhtenäinen kuva työstään
- Kuntoutusohjelmat järkevä tapa hyödyntää vankeusaika ja ohjaajan työ mielekästä
- Enemmän huolta kuntoutuksen resursseista kuin kuntoutuksen kontekstista osana rangaistuslaitoksia.

Kontrolli päihdeohjaajien haastatteluissa

- Ohjaajien mielestä vankiloissa tarvittiin sekä kuntoutusta, että valvontaa.
- Ohjaajat eivät juuri nähneet ristiriitoja kuntoutuksen ja kontrollin välillä.
- Kontrollille kolme tehtävää:
 1. Valvonta turvallisuutena
 2. Valvonta päihdeettömän vankilan turvaajana
 3. Valvonta osana kuntoutusta
- Päihdeettömyyssopimus
- Virallisia ja epävirallisia sanktioita

”Suurempi menetyshän on se, että se vaihtaa osastoa suljetummalle, menettää työpaikkansa, tai menettää koulupaikkansa”

Ohjaajien suhde vartijoihin

”Mä olen henkilökuntaa, mä olen viranomainen ja virkamies.”

- Ohjaajat kertoivat, että vartijoiden kanssa kommunikoidessa asiat oli hyvä ilmaista tietyllä tavalla ja hienovaraisesti.
- Vartijoilta sai lisätietoa vangeista.
- Yhteistyössä ei vaikuttanut olevan suuria jännitteitä tai ristiriitoja.
- Ohjaajat korostivat asemaansa vankilavirkailijoina.
- ”Sekarotuiset”: rooli ohjaajana, joka teki myös kontrollia tai oli entinen vartija.

Vapautuminen ja päihdekuntoutus – ohjaajat

”No, mun mielestä tämä antaa eväät tavallaan siihen siviilissä selviytymiseen. Kuitenkin täällä sun päihteettömyydes on pakotettua, että se sun oikea mitta katotaan sitten vasta, kun pääset pois täältä.”

- Valmiuksia päihteettömään elämään vapautumisen jälkeen.
- Vangin tekemän työn tulokset mitattiin vasta siviilissä.
- Ohjaajat saivat tietää vähän siitä, miten ohjelmiin osallistuneet vangit selviytyivät vapaudessa: erityistä iloa, jos kuuli jollain menevän hyvin.

Kuntoutukseen osallistuneet vangit

”En mä tiedä, ei mulla ole ikinä ollut näin hyvä olla vankilassa.”

	Päihdeongelma	Vankeuden suorittaminen
Hakeutuminen	Päihtettömyys Rikoksettomuus	Olosuhteet
Apu ja tuki	Päihdeongelman käsittely Vertaisuus Itsetunnon vahvistuminen	Asioiden hoitaminen
Vaikutukset vankeuden suorittamiseen	Päihtettömyys	Olosuhteiden parantuminen Ransun ja asioiden edistyminen
Päihdekontrolli	Tuki päihtettömyydelle	Todiste päihtettömyydestä Välttämätön paha

Osallistujien suhde ohjaajiin ja vartijoihin

”Ihan se alkujännitys oli, mutta sitten kun sen luottamuksen saa, niin sitä on voinut puhua melkein mistä vaan.”

Vartijat:

- Suhde vartijoihin kylmä. ”Ne vain avaa ja sulkee ovet”

Ohjaajat:

- Vankien ja ohjaajien välille tuntui syntyvän luottamuksellinen suhde kuntoutuksen aikana.
- Ohjaajat toimivat portinvartijoina, jotka vaikuttivat siihen kuinka vankeusaika eteni.
- Ohjaajien rooli paljon laajempi kuin vain päihdeohjelmat

Vartija ohjaajana:

- Hämmäntävä rooli, suhtautuminen vaihteli vangeittain ja ohjelmittain.

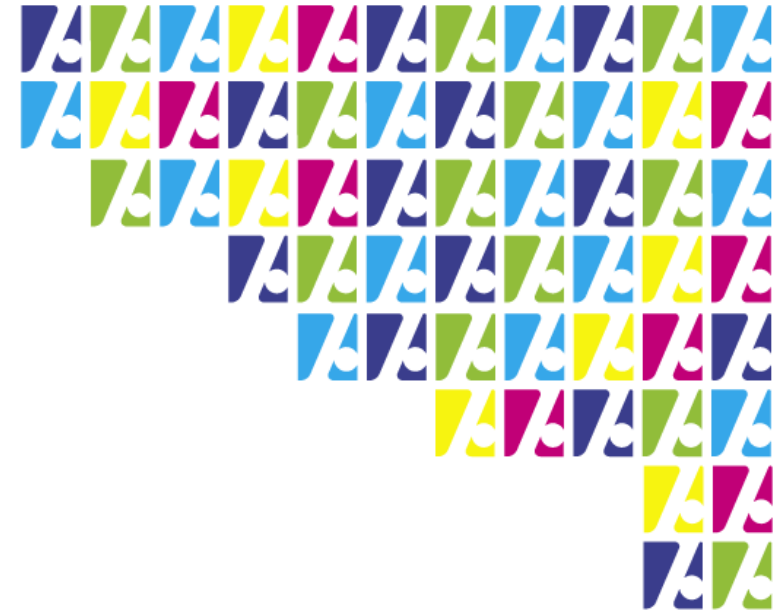
Vapautuminen ja päihdekuntoutus – osallistujat

”No, mun mielestä tämä antaa eväät tavallaan siihen siviilissä selviytymiseen. Kuitenkin täällä sun päihteettömyydes on pakotettua, että se sun oikea mitta katotaan sitten vasta, kun pääset pois täältä.”

- Todellinen testi päihteettömyyden suhteen oli edessä vasta vapautumisen jälkeen.
- Vapautumista odotettiin ja suunniteltiin, mutta samalla se koettiin epävarmuutta aiheuttavana.

”Nyt on asunto järjestynyt ja sitten se työpaikka on, päihdetyöntekijän aika on, ne on ne melkein, nyt vain puuttuu avaimet ja vuokrat siitä asunnosta ja sitten suunnitelma siitä työpaikasta, mutta se on kyllä sitten ihan varma että saan sen.”

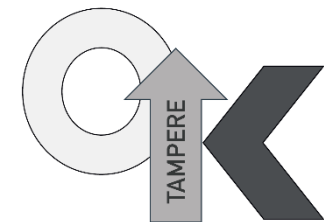
- Asioiden valmistelu avovankilaa, valvottua koevapautta, vapautumista tai muita jatkosuunnitelmia varten helpompa päihdekuntoutusosastolta kuin ”tavalliselta” osastolta.

Korvaushoito vankiloissa - Potilasnäkökulma

OK-hanke

- Opioidikorvaushoidossa olevien sosiaalisen osallisuuden vahvistamisen kehittämishanke.
- ESR-rahoitus, kolmivuotinen hanke.
- Hankkeessa rakennetaan yhdessä hoidossa olevien kanssa toimivia reittejä yhteiskunnan tasavertaisiksi jäseniksi.
- Yksi tapa tähän on korvaushoidosta kertominen ja siihen liittyvien ennakkoluulojen hälventäminen.

Miten korvaushoitoa toteutetaan vankilassa?

- Tiedot siviilin hoitopaikasta vankilaan.
- Annosta lasketaan, jos tuloseuloissa näkyy jotain.
- Lääke kerran päivässä.
- Seuloja noin viikon välein.
- Vapautuessa lääke annetaan viimeisenä päivänä vankilassa, seuraavana aamuna omasta siviilihoitopaikasta.

Asenteet

Henkilökunta:

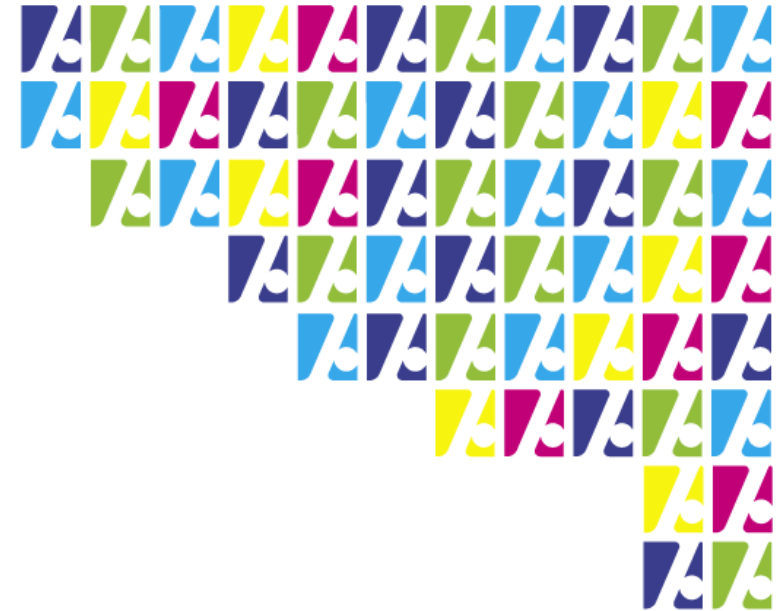
- Asenteet korvaushoitoon vankilassa 10 vuotta jäljessä siviiliä.
- Ajatellaan päihteenä, ei lääkkeenä.
- Muutosta parempaan.

Vangit:

- ”Vittu, kun tuokin on hakemassa taas lääkkeitä”
- Myös kiristystä voi esiintyä.

Käytännön asiat

- Vaihtoehtoja avovankilaksi vähemmän.
- Retkahduksesta hoito heti poikki.
- Annostus pyritään pitämään samalla tasolla kuin siviilissä.
- Auttaisiko sijoittaminen samalle osastolle?

Johtopäätökset

Vankiloiden päihdekuntoutus ohjelmien kehitys

- Päihdekuntoutusohjelmista on tullut noin 15 vuodessa kiinteä osa vankilainstituutioita.
- Kuntoutusohjelmat ilmentävät ”uuden” hoitoideologian tuleamista
- Kuntoutusohjelmien myötä henkilökunnalle ja vangille on syntynyt hybridirooleja, joissa kontrolli ja kuntoutus sekoittuvat keskenään ja ilmenevät samanaikaisesti
- Osallistuvilla vangeilla tämä ilmeni omaan kuntoutumiseen ja vankeusaikaan liittyvien tavoitteiden yhtäaikaisena ja luonnollisena yhteenliittymänä.
- Ohjaajille hoito ja kontrolli näyttäytyivät lähes ristiriidattomina ja välillä toisiaan tukevinä. Ohjaajat myös liittivät omaan rooliinsa myös kontrolliin liittyviä asioita.
- Vaikuttaako valvonnan ensisijaisuus hoitoon kohdistuviin asenteisiin?

Yhteistä Pohjoismaille

- Huumeongelmien yleistymisen vankien keskuudessa
- Kansainväliset tutkimukset (What works) ja kognitiivisten ohjelmien tuleminen
- Tavoitteena vähentää rikollisuutta ja uusimista
- Kontrollin ja kuntoutuksen integraatio
- Nollatoleranssi: Utopia päihteettömästä vankilasta
- Asiakas- / Ihmisoikeusnäkökulma palveluihin
- Uusi johtamisoppi (New public management)
- Vankiloiden kuntoutuksella omia siviilistä poikkeavia piirteitä, jotka näkyvät esimerkiksi suhteessa korvaushoitoon.

Vapautuminen ja päihdekuntoutus

- Toistuu teemana läpi historian:
 - Uusklassisella ajalla päihdekuntoutus kuului vapautumisen jälkeiseen aikaan.
 - Hoitoideologia toi kuntoutusohjelmat vankilaan, mutta nyt painotus siirtynyt takaovelle.
- Vangit ja ohjaajat korostivat vapautumista todellisena testinä päihteettömyydelle.
- Ohjaajien rooli näyttäytyi tärkeänä vapautumisen jälkeisten asioiden järjestelyssä.

Kiitos!

Lukemista:

- Tourunen & Kaskela (2014): "Give them a chance!" The social representation of the counselor's institutional role in prison-based drug treatment programs in Finland. *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab* 101 (2): 138-157.
- Tourunen, Weckroth & Kaskela (2012): Prison-Based Drug Treatment in Finland – History, Shifts in Policy Making and Current Status. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 29 (6): 575-588.
- Giertsen, Nylander, Frank, Kolind & Tourunen (2015): Prisoners' experiences of drug treatment and punishment in four Nordic Countries. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 32 (2): 145-164.
- Kolind, Frank, Lindberg & Tourunen (2014): Officers and Drug Counsellors: New Occupational Identities in Nordic Prisons. *British Journal of Criminology* 55 (2): 303-320.
- Kolind, Frank, Lindberg & Tourunen (2013): Prison-based drug treatment in Nordic political discourse: An elastic discursive construct. *European Journal of Criminology* 10 (6): 659–674.